

Radomil Hradil

Projevy intelektuálního vědomí: egoismus, izolace, strach

Řekli jsme si, že intelektualizace lidského vědomí spočívá v podstatě v jeho oddělování se od duchovního světa. Lidstvo sestupuje z ducha do hmoty a zároveň dochází k vtělování lidských Já až na úroveň individua, v důsledku toho pak k individualizaci, která je doprovázena rozvojem egoity. Egoitou máme na mysli přítomnost Já v člověku, aniž bychom ji chtěli jakkoli morálně hodnotit. Jelikož však určitá část lidského ducha, nazývaná také vyšším Já, vždycky zůstává v duchovním světě, ve spojení s duchovními bytostmi, hovoříme u vtělené části o nižším Já neboli egu; odtud pojem egoita. Průvodním jevem egoity je ovšem egoismus, sobectví; člověk přichází o své ztotožnění se s ostatními lidmi, ztrácí bezprostřední spojení s nimi, stává se sám sebou - a spíše než prospěch celku se motivem jeho jednání stává čím dál víc jeho vlastní prospěch, případně prospěch blízkých příbuzných, s nimiž je dosud duchovně-duševně spojen. Růst egoismu je tak prvním projevem intelektualizace vědomí.

Zároveň s individualizací můžeme také pozorovat rozpad sociálních struktur, velkorodin a posléze i rodin, respektive manželských svazků, který je projevem posunu v našem vědomí: vyjít druhému člověku vstříc, tj. slevit ze svých vlastních představ, potřeb či požadavků, je pro nás stále obtížnější. Pozoruhodné je, že tento proces je velmi výrazný zvláště v posledních desetiletích, v naší zemi zejména od konce epochy nucené kolektivizace v roce 1989; zaznamenáváme tak například prudký nárůst počtu jednočlenných domácností, který se u nás za posledních patnáct let téměř zdvojnásobil a dnes v nich žije již jeden a čtvrt milionu lidí. - Shodou okolností jsem měl včera, když jsem rozepsal předchozí odstavec, možnost nahlédnout do deníku Metro, kde byla právě tomuto tématu věnována jedna strana. Pětadvacetiletá Žaneta v příslušném článku konstatuje: „Ráno se nemusím s nikým přetahovat o koupelnu, večer si můžu naplánovat podle toho, na co mám zrovna chuť, a když se chci jít pobavit, kamarád se vždycky najde.

Stejný trend pozorujeme také třeba v nárůstu individuální automobilové dopravy; a i když jedeme vlakem nebo autobusem, sedáme si pokud možno tam, kde dosud nikdo nesedí (s výjimkou žen nucených cestovat v pozdních hodinách; z důvodu větší bezpečnosti, tedy ze strachu z napadení, dávají přednost tomu, že si k někomu přisednou), abychom mohli být sami se sebou - na rozdíl od takzvaných rozvojových zemí, kde si lidé sedají k ostatním, protože potřebují pospolitost a sdílení.

Kdysi i u nás bydleli všichni členové rodiny v jedné místnosti, dnes má každý potřebu mít svůj vlastní pokoj. Před nepříliš dlouhým časem měla některá rodina televizi a ostatní ji navštěvovali; pak ji měla každá rodina a dnes má svůj televizor každý člověk (někteří mají televizi v kuchyni, obýváku i ložnici, aby mohli chodit po bytě a nic jim při tom neušlo ...). Není to tak dávno, kdy většina rodin nevlastnila automobil; dnes má často každý plnoletý člen rodiny svůj vlastní. Před dvaceti lety měly jen některé rodiny pevnou telefonní linku; dnes u nás připadá více než 1,3 mobilního telefonu na jednu osobu... A tak bychom mohli uvádět další a další příklady. A co bude následovat? Každý člověk bude mít svůj vlastní dům či byt, ve kterém se uzavře se svou televizí a mobilem a automobilem...

Vedle narůstajícího egoismu je tedy dalším projevem intelektualizace narůstající izolace. Jsme stále více sami. Bariéra dělící nás od druhých lidí je větší a větší, její překonání stále obtížnější. Soužití je pro nás strastiplné, potřeba dávat průchod vlastní individualitě nás odděluje od ostatních lidí.

Pokusme se představit si, kam může tendence stupňujícího se egoismu a izolace vést dále. - Vidíme, že druhý člověk se pro člověka stává především prostředkem k uspokojení vlastních potřeb (ať už domnělých či skutečných), k dosažení vlastních cílů; stává se pro něj pouhým předmětem, objektem. Kalkuluje - to je koneckonců jednou z hlavních dovedností a také činností intelektu - zda se vyplatí druhého využít nebo ne. Vyplatí-li se to, potom ho využije. Platí to samozřejmě nejen pro sociální vztahy, ale také pro postoj člověka k ostatním přírodním říším, k Zemi. A samotné sociální vztahy jsou tím nejen poznamenávány, ale v podstatě určovány. Vztah jedinců ve společnosti je vztahem konkurence, vzájemného boje, využívání a vykořisťování. Představme si, že to tak půjde dál - a nemylme se v tom, že už je to tak zlé, že to ani horší být nemůže. Může to být mnohem horší, a bude to mnohem horší, pokud nedojde k obratu. A k tomu nedojde bez našeho vědomého přičinění.

V takové společnosti bude panovat naprostá nedůvěra všech vůči všem; budeme totiž vědět, že pro druhého máme cenu jen potud, pokud můžeme posloužit jeho vlastnímu prospěchu. Budeme muset být neustále ve střehu. Všechno, úplně všechno bude muset být právně ošetřeno a zajištěno, veškeré sociální vztahy; v každé oblasti bude muset být až do nejnepatrnějších detailů přesně definováno, co se smí a co ne. Každé naše hnutí bude muset být monitorováno - kvůli naší bezpečnosti. Soudy budou řešit dnes ještě běžně fungující vztahy - mezi učiteli, žáky a rodiči ve školách, mezi lékaři a pacienty, mezi zaměstnanci a zaměstnavateli, mezi prodejci zboží a služeb a jejich zákazníky atd. Systém práva a jeho vymáhání bude muset vyplňovat každou skulinu našeho života. Přesto zde však bude stále větší snaha tento systém zneužívat, tak jako zde bude snaha zneužívat ve vlastní prospěch cokoli jiného. Člověk bude člověku nepřitelem, hrozbou. Základní atmosférou ve společnosti bude strach.

Úpadek morálky; který již vnímáme a který také statisticky zaznamenáváme v nárůstu kriminality; bude pokračovat. Bezohlednost v prosazování vlastních zájmů bude stoupat. Bude se zvyšovat brutalita pachatelů trestných činů, poroste jejich počet, vzájemné vydírání a zastrašování i podplácení politiků na všech úrovních lidmi činnými v ekonomickém životě bude nabývat stále větších rozměrů, jednotlivé firmy se budou stále nevybíravěji snažit získat konkurenční výhody a zlikvidovat ostatní firmy, ve firmách samotných, ať státních či soukromých, se bude čím dál víc uplatňovat vláda strachu, řízení pomocí pohrůžky na jedné a poslušné vykonávání na druhé straně. Manažerům půjde o prospěch firmy jen jako o prostředek k vlastnímu prospěchu, zaměstnanci budou usilovat jen o vlastní výhody. Pacienti a jejich nemoci budou pro lékaře jen zdrojem příjmů, stejně jako žáci pro učitele, postižení pro sociální pracovníky, kupující pro prodávající atd. Člověk se tak bude muset obávat zneužití, kdykoli vstoupí do kontaktu s druhými lidmi: půjde-li k lékaři, půjde-li si koupit nějaký produkt nebo službu (i lékařský zákrok bude koneckonců koupí, respektive prodejem služby), půjde-li na úřad apod. Veškeré sociální vztahy budou mít charakter boje.

A jak jsem již uvedl, tento základní rys nebude vlastní jen sociálním vztahům, ale také vztahům člověka k přírodním říším. Vykořisťování Země: půdy, vody, rostlin, zvířat, se bude stupňovat. I tady poroste bezskrupulóznost, s jakou budou lidé prosazovat vlastní egoistické zájmy, neboť jejich egoismus se sám od sebe neztratí

ani nezmenší, ba naopak. Nastíněný vývoj je zcela zákonitý, nedojde-li v něm ke zvratu, a tento zvrát musí být vědomě navozen. Jak, o tom ještě budeme podrobně mluvit. V opačném případě musí nutně dojít jak k ekologickým katastrofám, tak k sociálním bouřím. I k tomuto tématu se ještě vrátíme. - Věřím, že čtenář by v tuto chvíli raději slyšel již o východisku, avšak abychom s plnou vahou prožili naléhavost změny, musíme se současnou situací zabývat ještě detailněji. Shrňme si tedy, k čemu jsme dosud dospěli: Intelektualizace našeho vědomí je spojena s rozvojem egoity a tím i posilováním egoismu. Individualizace má za následek také izolaci. Ve společnosti, v níž je jeden člověk pro druhého jen prostředkem k dosahování vlastních egoistických cílů, vládne boj a strach. Společnost založená na intelektuálním vědomí je společností spějící nutně k válce všech proti všem.

Kapitola z knihy: Nové lidstvo v nás – Průvodce na cestě k intuici